

SİMİT ve PEYNİR'le "BİLİM İNSANI ÖYKÜLERİ"

Hikmet
Birand

(1904-1972)

Yazan ve Çizen:
Bilgin Ersözlü

Birinci Dünya Savaşı yıllarında Anadolu'da, Karaman'dayız. Küçük Hikmet bir arkadaşıyla birlikte sokağa bakan bir evin sahanlığına oturmuş. Gözleri yolda.

Alıççı geldi, alıççı!!!

Hah! Koş Hikmet, koş!
Kaçırmayalım alıççı amcağı.

Koşalım Ali, koşalım! Bu senenin
ilk alıcını yiyeceğiz.

Şlap! Bana da, bana da! Bu arada, alıç ne
Peynir? Havuç gibi bir şey mi?

Ha ha ha! Alıç, tadı biraz elmayı
andıran küçücük bir yabani meyve
Simitçiğim.

İki arkadaş satın aldıkları meyveleri yiyerek yürürken
ertesi gün için de planlar yapar.

Yarın çobanlık sırası bende,
koyunları otlatacağım Hikmet. Sen
de gelsene.

Olur. Gün ağarınca otlağa giden
patikada buluşuruz.

Aa! Kolye gibi boyunlarına
asmışlar alıçları, görüyor musun
Peynir?

Evet. Alıç meyveleri insanlar
ayaküstü de yiyebilir diye
genellikle tespih taneleri gibi ipe
dizilerek satılır.

Ertesi gün erkenden kalkıp arkadaşına yardım etmeye giden
Hikmet, gün boyunca ilginç gözlemler yapar.

Doğru mu görüyorum? Koyunlar bazı otları afiyetle
yiyor, bazılarınıysa koklayıp geçiyor. Uzakdan bütün
otlar benzer gözükse de belli ki aynı değiller. Biraz
daha yakından bakayım hele şunlara.

Yakıştı mı Peynirciğim?

Hem de çok! Ama hemen yemeye
başlama. Önce yıkayalım ki alıç
tanelerinin üzerindeki
toz toprak gitsin.

Toprağı kaplayan bitki örtüsünü dikkatle inceleyen Hikmet, gördüğü çeşitlilik karşısında
şaşkınlığa düşer. Birbirinden farklı otlardan örnekler toplar ve arkadaşına onlar hakkında
sorular sorar.

Bak, bunlar iyidir hoştur ama şu elinde tuttuğun ot
zehir gibidir, karnı ağrıtır. Koyun da bunu bilir, yemez.
Lakin onun da kökü kaynatılıp merhem yapılır. Yaraya
bereye iyi gelir. Ninem damdan düşüp berelendiğimde
bana sürmüştü ondan... Çeşit çeşit ot var işte Hikmet,
bildiklerimi öğretirim sana.

Bilmediklerinden de toplayayım,
onları da sonra ninene soralım,
olur mu Ali?

Olur, olur. Sen topla istediğini, at
heybeye. Ninem hepsini tanıır, anlatır sana.

Yam yum! Sarılar biraz ekşi
gibi ama turuncular bal, bal!

Afiyet olsun Simitçiğim. Ama biraz yavaş ye ki
boğazına kaçmasın.

Hikmet, Karaman'da geçen
çocukluğu ve ilk gençliğini,
yaşadığı bölgenin doğasını
tanımaya çalışarak, otları, çalıları,
ağaçları inceleyerek geçirdi.
Yıllar geçti. Savaşlar sona ermiş,
ülke yaralarını sarmaya
koyulmuştu. Gelecek vaat eden
gençler, devlet tarafından yurt
dışında eğitime gönderiliyordu.
Döndüklerinde de eğitim aldıkları
alanda ülkenin kalkınması için
çalışıyorlardı. Bu gençlerden biri
de Karaman'dan bitkibilim eğitimi
görebileceği İstanbul'a gidip
orada Halkalı Yüksek Ziraat
Enstitüsünden mezun olan
botanikçi Hikmet Bey'di.

Hikmet Birand, Almanya'da gittiği ziraat okulunda doktora yaparken de o bölgede yaşayan farklı bitkileri incelemekten duramaz.

Aa! Şu yosun ne kadar değişik. Daha önce böylesini görmemiştim. Hemen bir örnek alıp kütüphanedeki kitaplara bakayım, türü neymiş öğreneyim.

Yosunların bile farklı türü mü varmış yani? Bana hepsi aynı gibi geliyor.

Var elbette.

Türkiye'ye döndükten sonra Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsünde göreve başlar. Orada yaptığı ilk işlerden biri ülkenin ilk herbaryumunu kurmak olur.

Eveet, ısırgan otları neredeydi? Hah! Şu dolaptalar. Gel bakalım küçük dostum, senin yerin bundan sonra burası. İleride bitkibilim okuyacak öğrenciler için iyi bir kaynak olacaksın.

Ne baryumunu, ne baryumunu?

Ha ha ha! Herbaryumunu. Kurutulmuş bitki örneklerinin belirli bir sistemle düzenlenerek saklandığı yerlere herbaryum denir Simitçiğim.

Bir süre sonra Ankara Üniversitesinde bir fen fakültesi kurulmasını görevini üstlenir. İlerleyen yıllarda fakülte dekanı, üniversite rektörlüğü gibi yöneticilik görevleri zamanının önemli bölümünü alsa da saha araştırmalarını sürdürür.

Hımm! Daha önce kök yapısı böylesi farklı bir sarmaşık görmemiştim. Dekan olarak kendime bu türü kayda alıp fakülte laboratuvarında inceleme görevi veriyorum!

Görüyor musun Peynir? Hikmet Birand dedektif gibi inceliyor bitkileri.

Bitki dedektifi ve fakülte dekanı Hikmet Birand iş başında!

Ülkenin dört bir yanından topladığı binlerce bitki örneğiyle geniş bir koleksiyon oluşturan Hikmet Birand, derlediği bilgileri Türkiye'nin Bitkileri adında bir kitapta toplar. Bu kitap aynı zamanda Türkiye coğrafyasındaki bitki varlığının geniş bir listesinin çıkarıldığı ilk bilimsel çalışmadır.

Binlerce mi? Amma çokmuş.

Düşünsene Simitçiğim... Ormanlarda, fundalıklarda, çayırlarda, meralarda, çalılıklarda, sazlıklarda, bozkırlarda, yaylalarda, göllerde, nehirlerde kaç çeşit bitki yaşıyordur kim bilir?

Hikmet Birand yalnızca bilim kitapları değil edebiyat eserleri de yazar. Bunların en ünlüsü Ankara'nın Dikmen sırtlarındaki bir alıç ağacıyla karşılıklı sohbet şeklinde, Anadolu tarihini, Türkiye'nin bitki örtüsünü, erozyonu, duru ve herkesin anlayabileceği dille anlattığı Alıç Ağacı ile Sohbetler kitabıdır.

Ne güzel bir isim koymuş kitabına.

Harika.

Bitkibilimci, akademisyen ve doğasever yazar Hikmet Birand ülkemizdeki bitki topluluklarının belirlenmesi ve haritalarının çıkarılması için ömrü boyunca çalıştı. Gerek bilimsel, gerekse edebi eserlerinde bitkilerin çevresel, tarımsal ve ekonomik değerlerinin altını çizdi, ormanların ve doğal yaşamın korunmasının önemine dikkat çekti.

Bitki sosyolojisinin, yani bitkilerin yaşadıkları ortamlarda birbirleriyle olan ilişkilerini inceleyen bilim dalının ülkemizdeki kurucusu olarak kabul edilir.

Bravo Hikmet Birand'a. Haydi Peynirciğim, hemen kütüphaneden Alıç Ağacı ile Sohbetler kitabını alıp okuyalım.

Bir de Anadolu Manzaraları kitabı varmış bizim okuyabileceğimiz. Onu da soralım.